

ISSN: 3030-3877

AJCD
2024

<https://tadqiqot.uz/index.php/spjacd>

Annals of clinical disciplines

VOLUME 2, ISSUE 3/1

2025

ISSN 3030-3877

DOI Journal 10.26739/3030-3877

ANNALS OF CLINICAL DISCIPLINE

2 ЖИЛД, 3/1 СОН

АННАЛЫ КЛИНИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

ТОМ 2, НОМЕР 3/1

КЛИНИК ФАНЛАР ЙИЛНОМАСИ

VOLUME 2, ISSUE 3/1

ТОШКЕНТ-2025

ANNALS OF CLINICAL DISCIPLINE

АННАЛЫ КЛИНИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН | КЛИНИК ФАНЛАР ЙИЛНОМАСИ

№3/1 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/0000-0000-2025-3/1>

BOSH MUHARRIR: | ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР: | CHIEF EDITOR:

Sh. J. Teshayev

“Klinik fanlar yilnomasi” jurnali bosh muharriri, Buxoro davlat tibbiyot instituti rektori, t.f.d., professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI: | ЗАМЕСТИТЕЛЬ
ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА: | DEPUTY CHIEF EDITOR:

D. A. Xasanova

“Klinik fanlar yilnomasi” jurnali bosh muharrir o'rinbosari, Buxoro davlat tibbiyot instituti anatomiya va klinik anatomiya kafedrası professori, DSc

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

- **U.K. Abdullayeva** - “Klinik fanlar yilnomasi” jurnali mas'ul kotibi, Buxoro davlat tibbiyot instituti fakultet va gospital terapiya, nefrologiya va gemodializ kafedrası dotsenti, DSc;
- **M.J. Sanoyeva** - Buxoro davlat tibbiyot instituti nevrologiya kafedrası dotsenti, DSc
- **A.G. Gadayev** - Toshkent tibbiyot akademiyasi 3-son ichki kasalliklar kafedrası professori, t.f.d.
- **A.R. Obloqulov** - Buxoro davlat tibbiyot instituti, yuqumli kasalliklar va bolalar yuqumli kasalliklari kafedrası mudiri, t.f.d., professor
- **D.A. Nabiyeva** - Toshkent tibbiyot akademiyasi, 1-son fakultet va gospital terapiya, kasb kasalliklari kafedrası mudiri, t.f.d., professor
- **Sh.T. O'roqov** - Buxoro davlat tibbiyot instituti xirurgik kasalliklar kafedrası mudiri, DSc, dotsent
- **M.M. Karimov** - Respublika ixtisoslashtirilgan terapiya va reabilitatsiya ilmiy-amaliy tibbiyot markazi “Gastroenterologiya” ilmiy laboratoriyasi boshlig'i, t.f.d., professor
- **N.U. Narzullayev** - Buxoro davlat tibbiyot instituti otorinolarinologiya kafedrası professori, DSc
- **G.N. Sobirova** - Toshkent tibbiyot akademiyasi reabilitatsiya va jismoniy tarbiya kafedrası professori, t.f.d.
- **F.S. Raupov** - Buxoro davlat tibbiyot instituti bolalar xirurgik kasalliklari kafedrası mudiri, DSc, dotsent
- **Sh.B. Axrorova** - Buxoro davlat tibbiyot instituti, nevrologiya kafedrası dotsenti, DSc.
- **V.R. Akramov** - Buxoro davlat tibbiyot instituti travmatologiya va neyroxirurgiya kafedrası mudiri, DSc, dotsent
- **I.K. Sadullojeva** - Buxoro davlat tibbiyot instituti bolalar kasalliklari propedevtikasi va bolalar nevrologiyasi kafedrası mudiri, DSc, dotsent

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

- **G.J. Jarilkasinova** - Buxoro davlat tibbiyot instituti oilaviy shifokorlarni qayta tayyorlash kafedrası professori, DSc
- **U.S. Mamedov** - Buxoro davlat tibbiyot instituti onkologiya kafedrası mudiri, DSc, dotsent
- **A.A. Saidov** - Buxoro davlat tibbiyot instituti ortopedik stomatologiya va ortodontiya kafedrası professori DSc
- **N.N. Karimova** - Buxoro davlat tibbiyot instituti 3-son akusherlik va ginekologiya kafedrası mudiri, DSc, dotsent
- **U.K. Qayumov** - tibbiyot xodimlarini kasbiy malakasini oshirish markazi ichki kasalliklar kafedrası mudiri, t.f.d., professor
- **M.E. Raximova** - Toshkent tibbiyot akademiyasi, 3-son ichki kasalliklar kafedrası dotsenti, t.f.d.
- **R.I. To'raqulov** - Toshkent tibbiyot akademiyasi, 3-son ichki kasalliklar kafedrası professori, t.f.d.
- **Ch.S. Pavlov** - I.M. Sechenov nomidagi birinchi Moskva davlat tibbiyot universiteti terapiya kafedrası mudiri, t.f.d., professor
- **L.B. Novikova** - Rossiya Federatsiyasi Sog'liqni saqlash vazirligining “Janubiy Ural davlat tibbiyot universiteti” federal davlat byudjet oliy ta'lim muassasasi dermatovenerologiya kafedrası professori, t.f.d.
- **O.I. Letyayeva** - Rossiya Federatsiyasi Sog'liqni saqlash vazirligining “Janubiy Ural davlat tibbiyot universiteti” federal davlat byudjet oliy ta'lim muassasasi dermatovenerologiya kafedrası professori, t.f.d.
- **I.V. Reverchuk** - I.Kant nomidagi Boltiq federal universiteti psixonevrologiya va psixosomatika kafedrası mudiri, t.f.d., professor
- **Edip Gonullu** - Izmir Bakirchay universiteti anesteziya va reanimatsiya kafedrası dotsenti, t.f.d.
- **Eva Lietto** - Italiya Campania universiteti “Luigi Vanvitelli”ning tarjima tibbiyot fanlari kafedrası mudiri, t.f.d., professor

Журнал включен в перечень ВАК национальных научных изданий, рекомендуемых для публикации основных научных результатов диссертаций по медицинским наукам постановлением № 369/6 от 5 апреля 2025 г.

© Page Maker | Верстка | Сахифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

О журнале

Журнал зарегистрирован в Агентство информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан
№ С-239963 от 14 марта 2024 года

Адрес редакции: Республика Узбекистан, 200114,
г. Бухара, ул. Гиждуван, 23
Телефон: +998(65)2230050
Сайт: <https://tadqiqot.uz/index.php/spjacd>
e-mail: abumkur14@gmail.com

1. Abdullayeva U.K., Rakhimova M.B.	
Pomegranate seed oil for ulcerative colitis.....	7
2. Abdurakhmonova Q., Rakhimbaeva G.	
Inflammatory biomarkers and insulin resistance in acute ischemic stroke of different etiologies...	12
3. Boymuradov Sh.A., Khatamov U.A.	
Biomechanical and clinical analysis of atypical counterforces in maxillofacial trauma from electromechanical impacts.....	19
4. Baymuratova A.Ch.	
Tizza bo'g'imi ichki strukturalari jarohatlanishlarini utt orqali klinik baholash va fizioterapevtik reabilitatsiyani optimallashtirish	26
5. Boboyev Sh.R., Saidov G.N., Keldiyorova Z.D.	
Tajribaviy oshqozon-ichak traktining sirka kislotasi bilan kimyoviy kuyishida yo'g'on ichak devoridagi morfologik o'zgarishlarning qiyosiy tavsifi.....	32
6. Jumaeva G.A.	
Klinik farmakologiyada innovatsion o'quv modeli: talaba markazli yondashuv.....	38
7. Keldiyorova Z.D., Zaripova S.O.	
O'tkir respirator virusli infeksiyalar va torch- infeksiyasi bilan kasallangan bolalarda klinik-laborator o'zgarishlar.....	43
8. Khalikova F.Sh.	
Morphological structure of the thyroid gland of white rats in chemotherapy of breast cancer.....	51
9. Mirzayeva M.R., Yodgorova M.Sh.	
Latent course of liver fibrosis in patients with chronic hepatitis B: comparative evaluation of noninvasive diagnostic methods (APRI, FIB-4 and fibroscan).....	58
10. Muradimova A.R., Madjidova Y.N., Khidoyatova D.N., Sharipov F.R.	
Bioacoustic correction of cognitive impairment in stroke patients.....	69
11. Najmutdinova D.Q., Ismoilova Sh.S.	
2-tur natriy-glyukoza kotransportyori ingibitorlarini qo'llashda jigar fibroz ko'rsatkichlari va insulinga rezistentlik dinamikasi.....	74
12. Nazirxujayev F.A.	
Farg'ona viloyati aholisi orasida "O'rta yer dengizi parxezi"ni qo'llash orqali surunkali pankreatit xurujlari profilaktikasini optimallashtirish.....	79
13. Nurmatova O.A.	
Bolalarda nefrotik sindromning profilaktikasini takomillashtirish yo'llari (Farg'ona viloyati misolida).....	84
14. Ortiqboev J.O.	
Molecular genetic analysis of the renin–angiotensin system in chronic kidney disease.....	89

15. Oxunova M.J.	
Farg'ona viloyatida 3 yoshgacha bolalarda pnevmoniya rivojlanishiga ta'sir etuvchi asosiy xavf omillari.....	95
16. Rasulova N.R. Temirova N.R.	
Tajribaviy kimyoterapiya natijasida ayrisimon bezdagi morfologik o'zgarishlarning qiyosiy tahlili.....	99
17. Raxmatullayeva G.K., Axmedova N.A., Kasimova M.B., Xudayberganova N.X.	
Oshqozon-ichak kasalliklarida so'rovnomas o'tkazish va uni o'rganish.....	108
18. Subkhanova Z.S., Raimkulova N.R.	
Interrelationship between gastroesophageal reflux disease and respiratory diseases: general pathogenetic mechanisms and modern research findings.....	112
19. Subxanova Z.S., Raimkulova N.R.	
Gastroezofageal refluks kasalligi, surunkali obstruktiv o'pka kasalligi va bronxial astma: komorbidlikning dolzarb masalalari.....	115
20. Temirova M.B., Kasimova M.B., Axmedova N.A.	
Metabolik assotsirlangan jigar yog' kasalligida bemorlarning tana tuzilishini bioimpedance spektroskopiya yordamida baholash.....	118
21. Tukhtaeva N.Kh., Musayev H.N.	
Development of gastropathy against the background of nonsteroidal anti-inflammatory drugs in patients with rheumatoid arthritis against the background of virulent genes of helicobacter pylori.....	123
22. Абдуллаева У.К., Рахимова М.Б.	
Ярали колит хавф омиллари: замонавий қарашлар.....	128
23. Абдулхаков И.У., Абдулхаков М.И.	
Общеврачебная практика как эффективная модель профилактики неинфекционных заболеваний.....	132
24. Адизова С.Р., Носирова З.Ж.	
Преэклампсия оғирлашувида гемостаз тизимининг таъсири.....	143
25. Акрамов О.З., Аблязов О.В., Кадыров Ш.У.	
Инновационные подходы нейровизуализации при опухолях функционально важных участков мозга у детей.....	149
26. Аликулова Н.А., Ўринова Г.М.	
Мия инфаркти ва СМИ ўтказган беморларда клиник-функционал кўрсаткичлар динамикаси.....	156
27. Алимов А.А., Алимов А.В., Шарипов А.М., Шоикрамов Ш.Ш.	
Профиль инотропной поддержки у детей после коррекции врождённых пороков сердца: частота, дозы и динамика применения.....	166
28. Аллокулов Р.Р., Акрамов В.Р., Нуралиев Ф.Н.	
Кекса ва қари ёшдаги шахсларда гонартрознинг клиник-иммунологик жиҳатлари.....	172

29. Асадов Х.Ф.

Хирургия мигрени: сравнительный анализ двух хирургических методик лечения височной мигрени: нейроэктомия и декомпрессия ветви скуловисочного нерва.....182

30. Аскарров Ш.Ш., Салахитдинов Ш.Н.

Перспективные интервенционные технологии при тромботических осложнениях острого коронарного синдрома.....187

31. Гадаев А., Халимова Х., Гадаева Н.

Ўпканинг сурункали обструктив касаллиги ва артериал гипертензияда буйраклар дисфункцияси (адабиётлар шархи).....193

32. Гаффорова В.Ф., Ходжиева Д.Т.

Клинико-нейрофизиологические характеристики фебрильных судорог у детей.....200

33. Давлетова Ш.Б.

Роль микробиоты кишечника в развитии неврологических заболеваний у детей.....205

34. Даминов Б.Т., Ортикбоев Ж.О.

Уровень витаминов группы В и витамина Д у больных с хронической болезнью почек в зависимости от прогрессирования заболевания.....216

35. Джураев И.Б., Курбанов О.М., Бабаназаров У.Т.

Клинические проявления патологий желудка у больных в критическом состоянии в условиях искусственного дыхания.....221

36. Жалалова В.З.

Оптимизация восстановительных процессов при физических нагрузках с помощью спирулины: морфофункциональные и клинические аспекты.....229

37. Ибодуллаева Н.М.

Бачадон саратон олди касалликлари бўлган аёлларда неврологик ва психоэмоционал ўзгаришларнинг психосоматик жиҳатлари.....237

38. Иноятов А.Ш., Ражаматов Т.Р., Умаров Б.Я.

Функциональная и иммунологическая обоснованность применения щечного жирового лоскута при палатопластике в детском возрасте.....241

UO'K: 612.336+612.337+616.345

¹Boboyev Shuhrat Raximovich, ²Saidov Gafur Normurodovich,³Keldiyorova Zilola Doniyorovna^{1,2}Respublika ixtisoslashtirilgan onkologiya va radiologiya
ilmiy-amaliy tibbiyot markazi Buxoro filiali, ³Abu Ali ibn Sino

nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti

¹<https://orcid.org/0009-0003-9161-4576>²<https://orcid.org/0009-0000-4899-329X>³<https://orcid.org/0000-0002-0662-5787>**TAJRIBAVIY OSHQOZON-ICHAK TRAKTINING SIRKA KISLOTASI BILAN
KIMYOVIY KUYISHIDA YO'G'ON ICHAK DEVORIDAGI MORFOLOGIK
O'ZGARISHLARNING QIYOSIY TAVSIFI**<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.17352439>**REZYUME**

Hozirgi vaqtda ovqat hazm qilish tizimining turli darajadagi kimyoviy kuyishlari juda dolzarb tibbiy, ijtimoiy va iqtisodiy muammodir. Oshqozon-ichak traktining yuqori bo'limi og'ir kuyishlari katta yoshdagi bemorlarning 10-33% da uchraydi, o'lim darajasi 10% gachani tashkil etadi. Sirka kislotasi MDH va O'zbekiston Respublikasida eng keng tarqalgan maishiy zaharlardan biri bo'lib qolmoqda. U boshqa kuydiruvchi moddalardan nafaqat kuyish tabiati bilan, balki gemolizning rivojlanishiga va organizmning kritik holatiga olib keladigan faol rezorbsion xususiyatlari bilan ham farqlanadi.

Kalit so'zlar: yo'g'on ichak, sirka kislotasi, kimyoviy kuyish.

¹Бобоев Шухрат Рахимович, ²Саидов Гафур Нормуродович,³Келдиёрова Зилола Дониёровна^{1,2}Бухарский филиал Республиканского специализированного
научно-практического медицинского центра онкологии и радиологии, ³Бухарский
государственный медицинский институт имени Абу Али ибн Сино**СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА MORFOLOGICHESKIH ИЗМЕНЕНИЙ
СТЕНКИ ТОЛСТОЙ КИШКИ ПРИ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫХ ХИМИЧЕСКИХ
ОЖОГАХ ЖЕЛУДОЧНО-КИШЕЧНОГО ТРАКТА УКСУСНОЙ КИСЛОТОЙ****АННОТАЦИЯ**

В настоящее время химические ожоги органов пищеварения различной степени тяжести представляют собой весьма актуальную медицинскую, социальную и экономическую проблему. Тяжелые ожоги верхних отделов желудочно-кишечного тракта встречаются у 10–33% взрослых пациентов, летальность от них достигает 10%. Уксусная кислота остается одним из наиболее распространенных бытовых ядов на территории СНГ и

Республики Узбекистан. Она отличается от других едких веществ не только характером ожога, но и своими активными резорбционными свойствами, приводящими к развитию гемолиза и критического состояния организма.

Ключевые слова: толстая кишка, уксусная кислота, химический ожог

¹**Boboyev Shuhrat Rakhimovich**, ²**Saidov Gafur Normurodovich**,
³**Keldiyorova Zilola Doniyorovna**²

^{1,2}Bukhara Branch of the Republican Specialized Scientific and Practical Medical Center of Oncology and Radiology, ³Bukhara State Medical Institute named after Abu Ali ibn Sino

COMPARATIVE DESCRIPTION OF MORPHOLOGICAL CHANGES IN THE COLON WALL DURING EXPERIMENTAL CHEMICAL BURNS OF THE GASTROINTESTINAL TRACT WITH ACETIC ACID

ABSTRACT

Currently, chemical burns of various degrees of the digestive system are a very urgent medical, social and economic problem. Severe burns of the upper gastrointestinal tract occur in 10-33% of adult patients, with a mortality rate of up to 10%. Acetic acid remains one of the most common household poisons in the CIS and the Republic of Uzbekistan. It differs from other caustic substances not only in the nature of the burn, but also in its active resorption properties, which lead to the development of hemolysis and a critical state of the organism.

Keywords: colon, acetic acid, chemical burn

Tadqiqotning dolzarbligi, yo'g'on ichak kasalliklarini o'rganishda me'yoriy morfologiyaning asosiy parametrlarini bilish muhim. Kalamush modeli orqali inson ichak fiziologiyasiga yaqin morfologik ma'lumot olish mumkin [1].

Zamonaviy tushunchalarga ko'ra, oshqozon-ichak trakti (OIT) nafaqat ovqat hazm qilish tizimi, balki muhim immunitet organi ham hisoblanishi aniqlangan [2]. Uning faoliyatining o'ziga xos xususiyati ko'plab atrof-muhit antigenlarining (oziq-ovqat komponentlari, bakteriyalar, viruslar, parazitlar) ta'siri, ular bilan aloqa qilishning katta maydoni (bolalar uchun taxminan 200 m²) va patogen mikroorganizmlar va ko'plab noorganik moddalar himoya reaksiyalarini rivojlantirish zarurati bilan bog'liq.[3]

Aniqlanishicha, insonning eng katta immunitet organi ichak bo'lib, uning shilliq qavatining taxminan 25% immunologik faol to'qimalardan iborat bo'lib, unda immunokompetent hujayralarning taxminan 80% mahalliyashtirilgan va har bir metrda 1010 limfotsit mavjud [4].

Oshqozon va ichaklarning immun tizimiga quyidagilar kiradi: a) hujayra elementlari: limfoid hujayralar (B- va T-limfotsitlar) intraepitelial va xususiy plastinkasidagi; plazma hujayralari; miyeloid hujayralar (makrofaglar, neytrofillar, eozinofillar, semiz hujayralar); enterotsitlar; follikulalar bilan bog'langan maxsus epiteliya hujayralari (M hujayralari);

b) tuzilish elementlari: Peyer pilakchalari, solitar limfofollikulalar, chuvalchangsimon o'simta, tutqich limfa tugunlari [5].

Ma'lumki, tanadagi barcha limfoid to'qimalarning 2/3 qismi epiteliya to'qimalarining to'siqlari bilan bog'liq. Boshqacha qilib aytganda, ovqat hazm qilish tizimini limfoid tuzilmalarning tarkibi bo'yicha "rekordsmen" deb hisoblash mumkin. Ichakning limfoid to'qimasida 1 mm³ ga 75-150 million limfoid hujayralar kiradi. Ovqat hazm qilish organlari shilliq qavatining qalinligida bodomsimon immunitet tizimining ko'plab shakllanishlari, diffuz limfoid to'qimalar va guruhli limfoid tugunlari mavjud [6].

Yo'g'on ichakning epiteliya to'sig'i shilliq qavat, glikokaliks va epiteliya qoplamining o'zidan iborat. Yo'g'on ichakning epiteliya qoplamini bir qavatli ustunli hujayralar bilan ifodalanadi, ularning asosiy turlari so'rilishni ta'minlovchi mikrovorsinkalar koloniyalari, qadahsimon hujayralari va enteroendokrin hujayralar (EEC). Epiteliya hujayralari epiteliya qoplamining yaxlitligini ta'minlaydigan va makromolekulalar va bakteriyalarning paracellular tashishiga to'sqinlik qiluvchi hujayralararo kontaktlar majmuasi bilan o'zaro bog'langan. Ichak epiteliya hujayralari (IECs)

immunitet reaksiyalarini tartibga solishda ishtirok etadi. Ular PAMP (Pathogen-Associated Molecular Patterns) uchun bir qator retseptorlarni ifodalaydi, noprofessional antigen taqdim etuvchi hujayralar rolini o'ynashi va bir qator sitokinlarni ajratishi mumkin, shu bilan immun tizimining tug'ma va adaptiv qismlarining reaksiyalarini tartibga soladi. Ichakning luminal yuzasining qoplamini tashkil etuvchi hujayralarning ustun turi bo'lgan so'rilishni ta'minlaydigan kolonotsitlarning apikal yuzasi himoya va sensor funktsiyalarni bajaradigan transmembran glikoproteinlarning zich qatlami bo'lgan glikokaliks bilan qoplangan [7].

Tadqiqot maqsadi. Nazorat guruhidagi 1 va 3 oylik oq zotsiz kalamushlar yo'g'on ichagi qismlarini morfologik tuzilishini o'rganish.

Material va usullar. Tajriba hayvonlari: 1 oylik va 3 oylik oq zotsiz kalamushlar (*Rattus norvegicus*). Har bir guruhda 5–6 ta hayvon. Biologik material tayyorlash. Kalamushlar etika asosida narkoz ostida so'yildi. Sekum, kolon va rektum qismlaridan 1 sm uzunlikdagi segmentlar ajratildi. 10% formalinda fiksa qilindi, parafin blokka solindi, 5–7 mkm kesimlar olindi. H&E, PAS, Masson trixrom bo'yoqlari bilan bo'yaldi.

Tahlil qilinadigan ko'rsatkichlar: mucosa; silindrsimon epiteliy, bezlar holati, limfoid infiltratsiya, submucosa; qon tomirlar, biriktiruvchi to'qima zichligi, muscularis externa; ichki halqasimon va tashqi uzun mushak qavati, Serosa/adventitia; biriktiruvchi to'qima holati.

Tadqiqot natijalari. Nazorat guruhidagi oq zotsiz kalamushlarning autopsiyadan keyin olingan yo'g'on ichak, chanbar ichak, to'qimalarining morfologik va morfometrik tekshirilganda, ichakning normal 4 qatlamli tuzilishga ega ekanligi aniqlandi. Shilliq qavat bir qatlamli prizmatik epiteliy bilan qoplangan bo'lib, ko'ruv maydonida, baland ustunsimon epiteliotsitlari, qadahsimon va ko'p miqdorda differentsiatsiyalanmagan hujayralar ko'rindi. Shilliq qavat xususiy plastinkasi, kriptalar orasidagi ingichka biriktiruvchi to'qima qatlamlari bilan ifodalanadi va bu to'qimaning qalinligi nazorat guruhidagi oq zotsiz kalamushlarda o'rtacha 3,1-5,3 mkm ni tashkil qildi. “1 va 3 oylik oq zotsiz kalamushlarning yo'g'on ichagi qismlarining morfologik tuzilishini o'rganish” — bo'yicha kengaytirilgan ilmiy-tadqiqot materiali beriladi. Bu material bitiruv ishi, maqola, yoki laboratoriya protokoli uchun asos bo'lishi mumkin. Yo'g'on ichak (*intestinum crassum*) hazm qilish tizimining distal qismi bo'lib, oziq qoldiqlari ichidan suv va elektrolitlarni qayta so'rib olish, hamda najas shakllantirish funktsiyalarini bajaradi. Yo'g'on ichak quyidagi asosiy qismlardan iborat. Sekum (*Caecum*). Kolon (*Colon*) – ko'tariluvchi, ko'ndalang, tushuvchi qismlar. Rektum (*Rectum*) Yo'g'on ichakda hazm qilish fermentativ emas, asosan fermentativ-mikrofloral jarayonlar orqali amalga oshadi. Bu bo'limning morfologik holati yoshga, oziqlanishga va tashqi omillarga bog'liq holda o'zgaradi. Turli yoshdagi (1 va 3 oylik) oq zotsiz kalamushlarning yo'g'on ichak qismlarida (sekum, kolon, rektum) me'yoriy histologik va morfologik tuzilishini solishtirma o'rganish. Tajriba hayvonlarini guruhlariga ajratish va belgilangan yoshda namunalar olish. Sekum, kolon va rektum qismlarining gistologik preparatlarini tayyorlash. Ichak devorining qatlamlari va ularning hujayraviy tarkibini o'rganish.

1- Jadval

Nazorat guruhidagi oq zotsiz kalamush yo'g'on ichagining morfometrik ko'rsatkichlari.

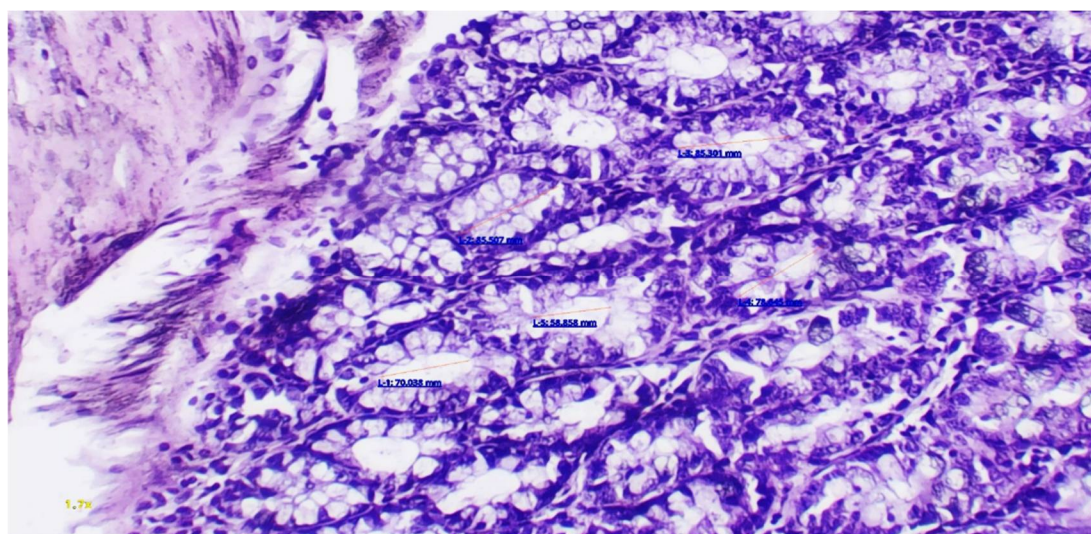
Ko'rsatkich (mkm)	Nazorat guruhi		
	Min	Max	M±m
Kriptalar devorining qalinligi Ko'rsatkich (dona)	3,10	5,30	4,35±0,1
Kriptalar diametri	9,40	9,70	9,56±0,02
Shilliq osti va mushak qavati birga o'lchanganda qalinligi	450,90	526,7	492,42±2,46
Kriptadagi qadahsimon xujayralar soni (dona)	7	19	13,06±0,52
Kriptalar orasidagi leykotsitlar soni	30	84	57±2,09

Diagrammada shilliq osti va mushak qatlami birga o'lchangandan keyingi qalinlik ko'rsatkichlari nazorat va tajriba guruhlar uchun keltirilgan.

Nazorat guruhida shilliq osti va mushak qatlamining o'rtacha qalinligi 492.4 mikrometrni tashkil etadi. Bu ko'rsatkich odatiy fiziologik holatni aks ettiradi va morfologik o'zgarishlar mavjud emasligini ko'rsatadi.

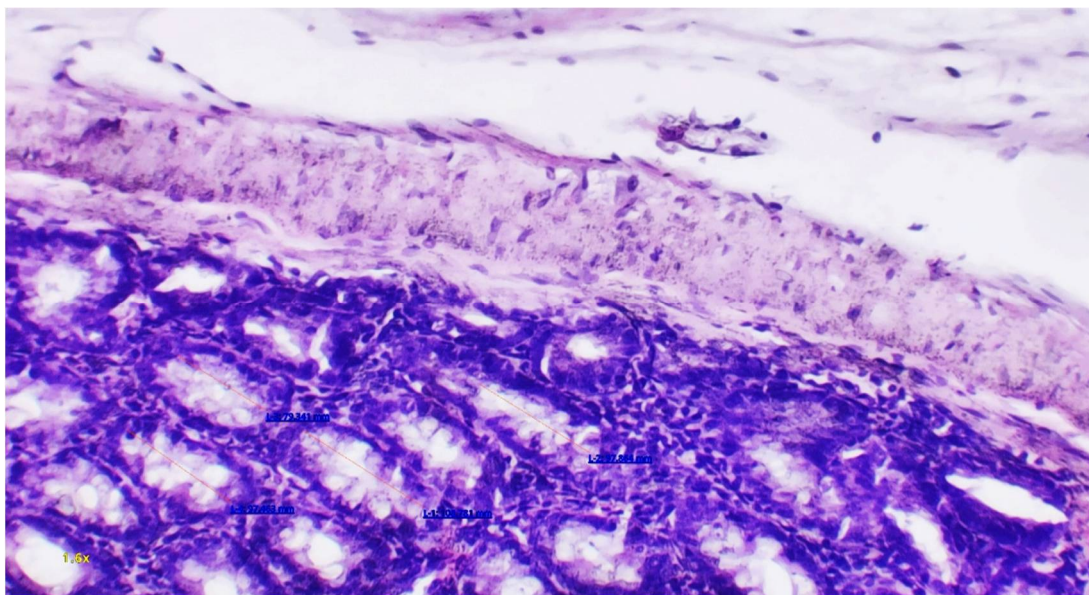
Nazorat guruhidagi oq zotsiz kalamushlarning autopsiyadan keyin olingan yo'g'on ichak, ko'richak, chanbar ichak, to'g'ri ichak to'qimalarining morfologik va morfometrik tekshirilganda, ichakning normal 4 qatlamli tuzilishga ega ekanligi aniqlandi. Shilliq qavat bir qatlamli prizmatik epiteliy bilan qoplangan bo'lib, ko'ruv maydonida, baland ustunsimon epiteliotsitlari, qadahsimon va ko'p miqdorda differenziatsiyalanmagan hujayralar ko'rindi. Shilliq qavat xususiy plastinkasi, kriptalar orasidagi ingichka biriktiruvchi to'qima qatlamlari bilan ifodalanadi va bu to'qimaning qalinligi nazorat guruhidagi oq zotsiz kalamushlarda o'rtacha 3,1-5,3 mkm ni tashkil qildi. Kriptalar chuqur, biroz kengaytirilgan apikal qismida iborat bo'lib, ularning diametri nazorat guruhidagi oq zotsiz kalamushlarda o'rtacha 9,4-9,7 mkm ni tashkil qilganligi aniqlandi. Mikroskop ostida kriptalarni zaif oksifilikli sitoplazmadan tashkil topganligini va ularda, qadah shaklidagi hujayralardan iboratligi aniqlandi. Bu qadahsimon xujayralar miqdori har bir kriptada, o'rtacha 7-19 tani tashkil qilishi aniqlandi.

Rasm 1. Nazorat guruhidagi 1 oylik oq zotsiz kalamushlar yo'g'on ichagini yuqoriga ko'ndalang chambar ichag qismining mikroskopik ko'rinishi. Gematoksillin-eozin bilan bo'yalgan. Ok 10x40 ob.

Ko'rish sohasida limfotsitlar va makrofaglar kam. Bir ko'ruv maydonida o'rtacha 57 ta limfotsit sanaldi. Shilliq qavatning mushak qavati 2 qatlamli tuzilishga ega: tashqi qatlam bo'ylama (mushak hujayralar) va ichki qism– dumaloq mushaklardan tashkil topgan. Shilliq osti qatlam hujayraviy tarkibi asosan bo'shashgan tolali biriktiruvchi to'qima hujayralari, kam miqdorda yog' va semiz hujayralari bilan ifodalanadi. Mushak membranasini odatiy morfologik tuzilishga ega. Tashqi qatlam yig'ilgan bo'ylama, uchta tasma shaklidagi tolalar bilan ifodalanadi.

Bu tasmalar orasida silliq miotsitlarning oz sonli to'plamlari topildi va ichki qatlam dumaloq yo'naltirilgan tolalar bilan ifodalanganligi aniqlandi. Ular orasida bo'shashgan tolali biriktiruvchi to'qima, qon tomirlari va kam miqdorda limfa va nerv tolalari mushak-ichak chigali joylashganligi aniqlandi. Nazorat guruhidagi oq zotsiz kalamushlar yo'g'on ichagining shilliq osti va mushak qavati birga o'lchanganda, qalinligi 492,43 mkmni tashkil qildi.

Rasm 2. Nazorat guruhidagi 3 oylik oq zotsiz kalamushlar yo'g'on ichagini yuqoriga to'g'ri ichag qismining mikroskopik ko'rinishi. Gematoksillin-eozin bilan bo'yalgan. Ok 10x40 ob.

Nazorat guruhidagi oq zotsiz kalamush yo'g'on ichagining mikroskopik tekshiruv natijalariga ko'ra, morfologik o'zgarishlar aniqlandi. Gematoksillin-eozin bilan bo'yalgan preparatda kriptalar atrofida ko'p sonli leykotsit hujayralarining to'planishi, yallig'lanish jarayonidan dalolat beradi (1). Qadarsimon hujayralar aniqlanib, ularning miqdor va strukturasi o'zgarganligi qayd etildi (2). Kriptalar parchalanishi natijasida hosil bo'lgan bo'shliqlar ko'rinib, ichak to'qimasining buzilish darajasi oshganligi tasdiqlandi (3). Shuningdek, kriptalar destruksiya uchragan bo'lib, ularning strukturasi sezilarli darajada buzilganligi aniqlandi (4). Bu o'zgarishlar eksperimental pnevmosklerozning ta'siri natijasida kelib chiqqan jiddiy morfologik o'zgarishlar o'zgarishlarni ko'rsatadi.) Nazorat guruhida shilliq osti va mushak qatlami o'rtacha qalinligi 492.4 mikrometrni tashkil etadi. Bu ko'rsatkich odatiy fiziologik holatni aks ettiradi va morfologik o'zgarishlar mavjud emasligini ko'rsatadi.

Xulosa. Olingan me'yoriy ma'lumotlar kelajakda patologik holatlarni aniqlashda, farmakologik tajribalar va probiotik antibiotiklarning ichak mikrostrukturaga ta'sirini baholashda asosiy mezon sifatida xizmat qiladi. Yosh o'zgarishlari bilan yo'g'on ichakda sezilarli morfologik o'zgarishlar sodir bo'ladi. Bu o'zgarishlar ichakning fiziologik faoliyatiga, motorikaga va immun javobga bevosita ta'sir ko'rsatadi. 1 oylik kalamushlarda morfologik tizim hali to'liq shakllanmagan bo'lsa, 3 oylik kalamushlarda bu tizimlar me'yorga yaqin rivojlangan bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Мамасаидов Ж. Т., Ганижонов П. Х. Морфофункциональные изменения слизистых оболочек пищеварительного тракта при стрессе //Central Asian Journal of Medical and Natural Science. – 2023. – Т. 4. – №. 5. – С. 541-546.
2. Макарова М.Н., Рыбакова А. В. Гушин Я. А. и др. Анатомо-физиологическое характеристика пищеварительного тракта у человека и лабораторных животных //Международный вестник ветеринарии. 2016. № 1. С. 82–104.
3. Максимкин А. И. и др. Морфофункциональные особенности различных отделов кишечника и факторы риска, связанные с формированием превентивной илеостомы (обзор литературы) //Колопроктология. – 2023. – Т. 22. – №. 4. – С. 147-154.
4. Марянович А. Т. Кишечный барьер, микробиота, микробиом //Экспериментальная и клиническая гастроэнтерология. – 2016. №. 2 (126). – С. 64-69.
5. Маткевич Виктор Анатолевич, Столбова Наталья Евгеньевна, Поцхверия Михаил Михайлович, Макаров Алексей Владимирович, Симонова Анастасия Юревна, Гасимова Зулфира Масгутовна, Елков Александр Никонорович Кишечный лаваж и последующая нутрицевтическая поддержка с помощью энтерального раствора в комплексном лечении отравлений разъедающими веществами // НМП. 2023. №4.
6. Маткевич, В.А. Энтеральная детоксикация организма при острых пероральных отравлениях: автореф. дис. ... д-ра мед. наук: 14.03.04 – Токсикология / В.А. Маткевич; НИИ СП им. Н.В. Склифосовского. -М., 2013.-49с.

ANNALS OF CLINICAL DISCIPLINE

АННАЛЫ КЛИНИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН КЛИНИК ФАНЛАР ЙИЛНОМАСИ

Научно-практический журнал по всем
направлениям медицины
основан в 2024 году

Бухарским государственным
медицинским институтом

Выходит один раз в 3 месяца

Учредитель Бухарский государственный
медицинский институт